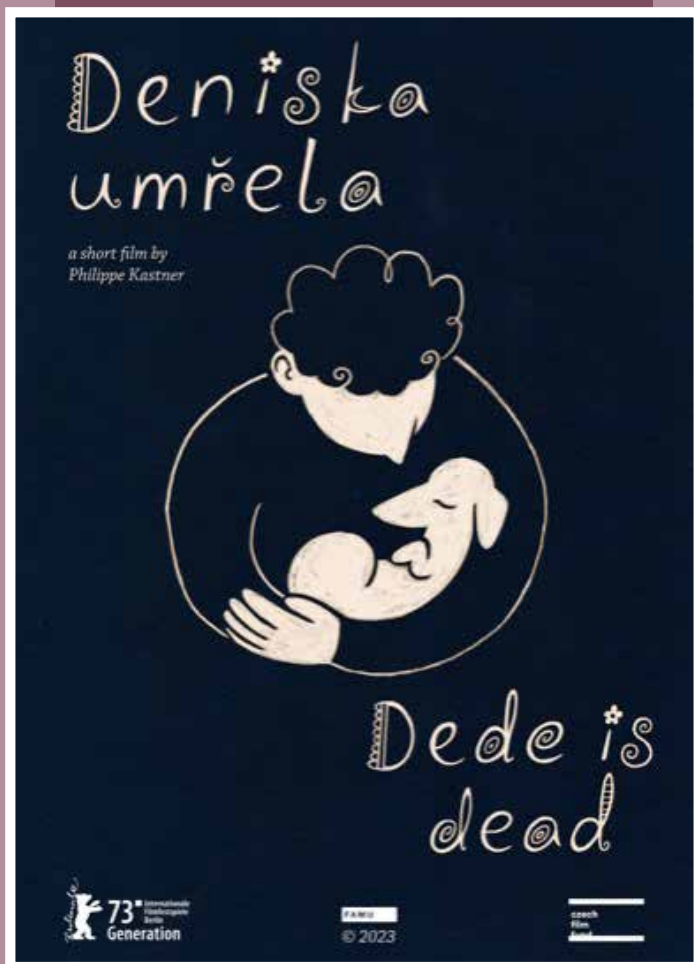

DEDE A MURIT

Film

Dede a murit, regizat de Philippe Kastner, Cehia, 2023.

Competențe consiliere și orientare

Autocunoaștere, (auto)evaluare și dezvoltare personală. Elaborarea unui plan de îmbunătățire a autocontrolului emoțional. Evaluarea respectării drepturilor și a responsabilităților membrilor familiei. Proiectarea unei strategii de comunicare eficientă în familie. Aplicarea principiilor unei comunicări interpersonale pozitive.

Fișa poate fi folosită și la următoarele materii:

Psihologie, limba română, limbi străine.

Competențe cinematografice

- Școala de animație cehă
- Stop motion

Nivel

Filmul poate fi studiat la clasele IX-XII.

CUPRINS

- Despre film
 - Sinopsis
 - Despre regizor
- Elemente de contextualizare
 - Școala de animație cehă
- (re)Vizionarea filmului
 - Despre pierdere și cum ne confruntăm cu ea, o discuție cu psihoterapeuta Raluca Gordan
- Sugestii de întrebări și activități în clasă
- Filmografie

DEDE A MURIT

SINOPSIS

Moartea unui animăluț de casă e ceva greu de gestionat și, oricât am încerca să ne pregătim pentru un astfel de moment, mereu pare că ne prinde pe nepregătite.

Aceasta e povestea unui băiat și a câinelui său, Dede, care moare brusc, lăsându-și stăpânul îndurerat. Până la urmă, băiatul decoperă că, doar pentru că Dede a murit, nu înseamnă că a dispărut de tot.

DESPRE REGIZOR

Philippe Kastner este absolvent al prestigioasei școli de animație din Praga, FAMU (Film and TV School of the Academy of Performing Arts). Philippe a realizat deja mai multe scurtmetraje, precum și un videoclip muzical pentru *Wolfeater*, un cântec compus de el.

Lansat în 2023, la Berlin, *Dede is Dead* este un exercițiu de anul II. Filmul a fost deja proiectat la numeroase festivaluri internaționale de film, luând și câteva premii. Printre cele mai importante sunt: Mențiunea Specială (Berlinale - Generation KPlus), Cea mai bună creație cehă și Cel mai bun film studentesc ceh (Animafilm). Scurtmetrajul a fost nominalizat la Yugo BAFTA Student Awards (UK) și a putut fi văzut la Annecy (cel mai important festival de animație din Europa), Animafest Zagreb, Karlovy Vary și Ottawa International Animation Film Festival.

Secțiunea Generation Kplus a festivalului de film de la Berlin promovează regizori care spun povești din lumea copiilor, a adolescenților și a adulților tineri în moduri inedite, autentice și, uneori, critice. Motivația juriului format din copii cu vârste între 11 și 14 ani pentru premiul acordat filmului a fost: „*O poveste adevărată, care stârnește o multitudine de emoții. O animație minunată, cu un stil special de a desena și culori superb folosite, ne-a inspirat!*”¹

„Este o poveste adevărată și toate personajele din ea sunt reale. Stilul filmului este inspirat de o linogravură pe care am făcut-o după moartea lui Dede. Am făcut multe lucrări în perioada aceea - era modul meu de a-mi exprima durerea, dar și iubirea pentru ea.

La fel, am decis să includ în film și muzica pe care am compus-o la scurt timp după moartea ei.

Mă bucur că filmul rezonază cu atâția oameni, cred că asta arată cât de importante pot fi animalele pentru noi.”²

— Philippe Kastner

1. Prezentarea lui Philippe Kastner, pe site-ul companiei producătoare, Magnet Film: <https://www.magnetfilm.de/short-film/films/details/dede-is-dead.html>
2. Video: *Deniska umbrella / Philippe Kastner / Interview*: <https://www.youtube.com/watch?v=mnoJOK5ZpZA>

ELEMENTE DE CONTEXTUALIZARE

ȘCOALA DE ANIMAȚIE CEHĂ

Philippe Kastner are niște predecesori fantastici! Animația cehă are o tradiție de peste 100 de ani, animatorii cehi sunt considerați a fi printre cei mai buni din istoria filmului, iar școlile de animație din Cehia (pentru că sunt mai multe) continuă să dea lumii unii dintre cei mai buni profesioniști.

Epoca de Aur este considerată perioada 1945-1989. Datorită fondurilor substanțiale alocate industriei de film cehoslovace, studiourile de animație deschise după al Doilea Război Mondial reușeau să atragă cei mai talentați artiști ai vremii. Animațiile *stop motion* cu păpuși, o specialitate a republicii, au devenit din ce în ce mai impresionante.³

Prolificul Jiří Trnka, supranumit Walt Disney din Estul Europei, a câștigat un premiu la prima ediție a festivalului de film de la Cannes, din 1946, și a făcut senzație la același festival, în 1959, cu lungmetrajul *Visul unei nopți de vară*. Ultimul său film, *Mâna*, interzis o vreme de regimul comunist, e considerat unul dintre cele mai bune din istoria animației.⁴

Alte figuri marcante ale epocii au fost Bretislav Pojar (care l-a avut mentor pe Trnka), Zdeněk Miler (creatorul personajului Cârțița), Karel Zeman (considerat un Melies

ceh și recunoscut pentru cum a dat viață cărților lui Jules Verne), Jiří Barta (regizorul ambițiosului lungmetraj cu influențe expresioniste, *The Pied Piper*, din 1986) sau Jan Švankmajer (copilul teribil al animației cehe, care a câștigat Ursul de Aur la Berlin în 1984, pentru scurtmetrajul *Dimensions of Dialogue*).⁵

Anii 1990 au adus cu ei nu numai un nou regim politic și împărțirea în Republica Cehă și Slovacia, ci și reducerea fondurilor alocate cinematografului și ascensiunea tehnologiei computerizate, ceea ce a schimbat major modul de a face filme. S-au remarcat, în anii 1990 și 2000, Michaela Pavlátová, nominalizată la Oscar pentru scurtmetrajul *Words, words, words*, sau Jan Pinkava, care a adus un Oscar studioului Pixar cu scurtmetrajul lui deja iconic, *Geris's Game*, a contribuit la super-producțiile *Bugs*, *Toy Story 2*, *Monsters inc.*, și a coregizat *Ratatouille*.⁶

Le Monde nota recent că asistăm la un reviriment al animațiilor cehe. În 2020, scurtmetrajul *Fiica* (regia Daria Kashcheeva) a fost nominalizat la un Oscar. Alte câteva nume care merită urmărite sunt: Marek Náprstek, Denisa Grimová, Jan Bubeníček, Kateřina Karhánková și Bára Anna Stejskalová.⁷

Stop motion este o tehnică de animație care o precede pe cea computerizată și în care obiecte sau personaje 2D sau 3D sunt deplasate, puțin câte puțin, fiecare nouă poziție fiind fotografiată sau filmată. Când toată seria de cadre este redată ca o secvență continuă, se creează iluzia de mișcare. Există animații *stop motion* cu figurine Lego sau din argilă, cu cut-outs (figurine din carton), dar și cu păpuși. Realizarea unui astfel de film necesită extrem de multă răbdare și timp.⁸

Dede is Dead a fost făcut folosind **tehnica digitală 2D**, dar regizorul a inclus în film și niște elemente ncreate pe calculator, precum litografia de la final.

3. Articol: *Czech Animation: Two Perspectives*, de Andrew Osmond, 10 septembrie 2003: <https://www.awn.com/animationworld/czech-animation-two-perspectives>

4. Articol: *The Hand That Rocked Kremlin: Jiri Trnka*: <http://old.bfi.org.uk/sightandsound/feature/49844>

5. Wikipedia: *Animația cehă*: https://www.wikiwand.com/en/Czech_animation

6. Articol: *Contemporary Czech Animation: The Digital Revolution*, 8 aprilie 2021: <https://english.radio.cz/masters-czech-animated-film-8710154/7>

7. *The Rebirth of Czech Animation*, de Jean-Baptiste Chastand, 11 iunie 2023:

https://www.lemonde.fr/en/culture/article/2023/06/11/the-rebirth-of-czech-animation_6030897_30.html

8. *What is stop motion animation & How to try it at home*: <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-stop-motion-animation>

(RE)VIZIONAREA FILMULUI

DESPRE PIERDERE ȘI CUM NE CONFRUNTĂM CU EA, O DISCUȚIE CU PSIHOTERAPEUTA RALUCA GORDAN

„Aceasta e povestea morții ei și a doliului meu. Realizarea acestui film m-a ajutat să îmi vindec, într-un final, durerea.”
— Philippe Kastner

R.G. M-a impresionat foarte tare filmul. Mi s-a părut că în acele 8 minute au fost condensate niște teme foarte importante. Nu e vorba doar de tema pierderii, ci și despre tema relațiilor. În relația pe care o manifesta băiatul acela cu cățelușul există valori care de fapt sunt caracteristice cam oricărei relații: vorbim de grijă, de atenție - condiții vitale pentru orice tip de relație.

Mai departe, vorbind despre tema morții, orice temă de tipul acesta existențial o văd importantă în rândul tinerilor. Moartea în sine este un eveniment care face parte din viață. Oricât am vrea noi să fie un subiect tabu, nu este. Ne lovim de experiența asta, vrem nu vrem. Așa că este necesar să se discute.

Experiența pierderii în sine poate fi o una foarte intimă, atât de intimă, încât nu o împărtășim. Or dacă nu o împărtășim, nu avem posibilitatea de a afla că și alții trec prin asta. Fiecare ține pentru spațiul personal experiența respectivă. Mai mult, pot fi și acele convingeri de tip limitativ: nu trebuie să plângem, nu trebuie să ne arătăm emoțiile, nu trebuie să spunem că suferim. Da? Păi dacă fiecare ține vulnerabilitatea pentru propria persoană, normal că nu avem acces la vulnerabilitățile altora. E bine să înțelegem că este normal să suferim, să fim triști sau furioși în situații de genul ăsta. Sigur, dacă emoțiile respective ne încurcă în viața de zi cu zi, trebuie să ne asumăm responsabilitatea pentru gestionarea lor. Și aici se poate face trecerea ușor către discuții, ori cu specialiști, ori cu persoane din jur în vederea normalizării trăirilor emoționale.

De la tablourile de pe perete, în care animalele sunt prezentate ca membri ai familiei, la visul colorat care arată cât de prezentă rămâne Dede în sufletul copilului chiar și după moartea ei, ce face filmul atât de special e și modul în care ilustrează cât de mult înseamnă Dede pentru băiat și viceversa.

Relația cu Dede: Ce importanță au animalele în viața unui copil?

R.G. În primul rând, vorbim aici de atașament, care e baza oricărei relații. Dacă el este de tip **securizant**, este baza oricărei relații sănătoase.

Cu cât e mai fragedă vârsta copilului, cu atât e mai benefică prezența unui animăluț pentru el. Se poate bucura de o relație stabilă, de acel atașament foarte deosebit și complet necondiționat.

Din relația cu un animăluț, ne putem dezvolta foarte multe resurse care pornesc pur și simplu de la capacitatea de a iubi. Oferim răbdare, oferim timp, ne responsabilizăm față de ființa pe care o iubim, vedem că ea depinde într-o foarte mare măsură de noi. Partea de responsabilitate este extrem de importantă, pentru că ea poate fi dusă apoi în multe alte planuri. Dacă am putea duce toate aceste lucruri și în relațiile cu oamenii din jur, cred că lumea ar fi mult mai frumoasă.

Atașament de tip securizant

Relație emoțională în care persoanele se simt acceptate, în care nevoile afective sunt hrănite prin grijă, răbdare, respect. Persoanele se simt suficient de încrezătoare în ele însele pentru a explora lumea, se implică în relații la modul echilibrat, neevitând sau, dimpotrivă, neinvadând spațiul celuilalt.

În film, băiatul are un câine, mama are o pisică, amândoi respectă alegerile și spațiul personal al celuilalt. Când Dede moare, observăm că mama face tot posibilul să-i arate fiului ei că îi este alături, dar fără să-l sufocă cu prezența sau să-i impună vreo rezolvare.

Relația mamă-copil în film

R.G. Grija și respectul sunt valori prezentate în tot filmulețul. Vedem, în relația mamă-fiu, respectul față de ritmul, spațiul și timpul fiecăruia.

Mama nu este deloc intruzivă în situația de doliu. E o formă profundă de respect, dar și de grijă atunci când îl lăsăm pe cel suferind să-și ducă suferința. E nevoie să-i oferim celuilalt posibilitatea de a fi în conexiune cu fiecare emoție, oricât de dificilă ar fi, și-n același timp să știe că poate conta pe noi: „Sunt aici pentru tine, dar te las să-ți simți toată suferința.” Sfaturile precum „Nu mai plânge, viața merge mai departe” nu sunt neapărat vindecătoare. Pentru cel care trece prin doliu, în realitatea lui subiectivă, interioară, viața de fapt stă pe loc, a ajuns într-un impas și e nevoie să dea un sens acelei experiențe. Sensul nu și-l poate da fiind separat de ceea ce simte.

R.G. Observăm, în film, și o reacție de **hiper-responsabilizare** din partea băiatului, când el o liniștește pe mamă. Pot avea acest mecanism și copiii și adulții deopotrivă.

Inconștient, ca să fugim de o trăire foarte greu de dus, ne responsabilizăm față de suferința altora, nu față de suferința noastră. Încercăm să jucăm rolul salvatorului, nesalvându-ne pe noi. Și copiii chiar pot funcționa așa, atunci când își văd părinții trecând prin episoade depresive, într-un fel și pentru a-și vedea din nou părinții mai prezenți în relația lor.

Hiper-responsabilizare

Asumarea mai multor responsabilități sau a unor responsabilități copleșitoare, complexe/prea mari în raport cu resursele de care dispune persoana. De exemplu: fratele mai mare care trebuie să-și asume responsabilitatea pentru fratele mai mic, în absența părintelui.

Filmul reușește să transpună, într-un mod poetic, și doliul, cu toate etapele sale inevitabile. Am rugat-o pe Raluca să ne spună câte ceva despre fiecare dintre ele.

Etapele doliului

1. Negarea

R.G. Atunci apar gânduri de genul „nu este adevărat ce mi se întâmplă”. Decât să accept faptul că cineva drag mie nu mai este și decât să accept toată suferința, mai bine o neg.

Acele responsabilități în care suntem aruncați după un eveniment de genul acesta, cum ar fi înmormântarea, nu ne permit să ne accesăm trăirile. Suntem mult mai axați pe modul „a face” decât pe modul „a simți”. Dacă simțim, există riscul să nu mai putem face absolut nimic. Și atunci, apare acea neaccesare a emoțiilor, pe care o putem numi chiar o ușoară **stare de disociere**.

2. Revolta sau furia

R.G. Accesarea furiei ne poate da și un soi de energie, ne poate anima. Apare acea revoltă, care poate fi difuză – pot apărea întrebări de tipul „de ce tocmai mie?” sau comparații cu ceilalți. Apare ideea de „dreptate”, foarte prezentă în cazul persoanelor care trec prin așa ceva. Apare, până la urmă, și confruntarea cu absurdul – ne dăm seama că nu știm, de fapt, ce se întâmplă, cum se întâmplă – și apar toate temele de tip existențialist – „Ce este moartea?”, „Ce este viața?”, „Ce sens are totul?”. Sunt copleșitoare, dar e nevoie să trecem prin ele, indiferent de vârstă.

Depinde foarte mult și de felul în care familia alege să le explice copiilor sau adolescenților fenomenul morții și ce înseamnă aceasta. Mulți fac apel la religie. Ceea ce sfătuiesc eu în cadrul ședințelor de terapie e să explice cât mai aproape de realitate ce se întâmplă în funcție și de etapa vieții în care se întâmplă. În perioada copilăriei, e nevoie să pornim de la o experiență cu care copiii sunt deja familiarizați. Dacă facem referire la viața de apoi, copiii, care într-o anumită fază au gândirea foarte concretă, nu pot înțelege întru totul ce se întâmplă. Pot apărea inclusiv gânduri de tipul: „dacă-n rai e așa de bine, eu de ce nu mă pot duce?”

În perioada adolescenței, când gândirea devine mai abstractă, atunci da, se poate da și această explicație de tip religios, în funcție de credințele fiecăruia. Dar explicația cât mai apropiată de realitate mi s-a părut cea mai vindecătoare, pentru că acceptăm mult mai ușor.

Stare de disociere

Disocierea este un mecanism de apărare prin care ne deconectăm de suferința din noi: „Decât să simt prea multă tristețe sau furie, aleg (inconștient) să nu simt nimic. Sunt ca o stană de piatră, sloi de gheață etc.”

Vinovăția

R.G. În timpul doliului, apare inclusiv un sentiment de vinovăție, premergător depresiei. E greu de dus și sunt multe gânduri iraționale – chiar dacă n-am fi avut ce să facem în situația respectivă, tot ne gândim că „poate dacă aș fi acționat diferit, rezultatul ar fi fost diferit”.

În film, presupunem un gând automat, survenit dimineța, când băiatul află că a murit Dede, și realizează că totul s-a întâmplat în acea noapte în care el nu i-a dat atenție cățelușei. Cred că acolo avem un moment de tipul „Ce-ar fi fost dacă aș fi fost prezent?”.

Dacă vorbim de prelucrarea doliului din partea copiilor, contează modul în care li se explică pierderea cuiva. Sunt unele situații în care copilul, care primește totul prin registrul afectiv, începe să se simtă vinovat doar din cauza unei replici din partea unui adult, care ar fi putut induce acel sentiment de vinovăție (ex: vorbim de replici de furie, de genul: „din cauza ta”).

Sentimentul de vinovăție poate duce și la un episod depresiv destul de accentuat. Acesta nu e întotdeauna ușor de depistat, pentru că depresia poate fi ușor mascată. Dacă vede copilul că se joacă, părintele automat se poate gândi că nu își duce atât de greu doliul, dar undeva, în profunzime, poate fi această trăire foarte greu de gestionat.

3. Depresia

R.G. E jalea, prin care e important să trecem, tocmai pentru a da un sens vindecător morții.

Apar gândurile care nu ne lasă să dormim, apar emoțiile care sunt atât de copleșitoare, că nu putem să ne liniștim printr-un simplu somn de calitate.

Dar depresia înseamnă că acceptăm. Acceptăm că celălalt nu mai e, în forma fizică cel puțin.

Pentru a da, totuși, un sens armonios experienței de pierdere e nevoie nu să ne resemnăm în fața morții, doar să acceptăm că este.

4. Acceptarea

Existența celui care nu mai e poate fi prelungită prin respectarea valorilor persoanei care s-a stins, desfășurarea anumitor activități care erau făcute împreună cu ea, sau îmbrățișând pur și simplu o stare de bine, chiar dacă cel drag nu mai este.

Apărută în film sub forma visului, e acel sens pe care băiatul l-a dat morții lui Dede, sens care a putut să-i coloreze din nou lumea.

Culoarea din film poate însemna și complexitate. Asistăm la un moment complex, pe care băiatul l-a putut trăi ca urmare a pierderii. Experiența pierderii, dacă este integrată, acceptată și trecută prin toate fazele specifice doliului, este, până la urmă, o experiență care ne îmbogățește. După ce ne confruntăm cu ideea de moarte, ne putem bucura și mai mult de viață. Dar dacă nu prelucrăm acea experiență a pierderii, ea ciunțește și mai mult din ceea ce înseamnă, din interiorul nostru.

R.G. Ce ne vindecă cel mai mult e încercarea de a da un sens pierderii. Sensul nu e general valabil, nu e un răspuns care să dea toate explicațiile sau să ofere alinarea aceea sufletească. Depinde de fiecare dintre noi ce sens personal să dăm.

Ceva ce văd la copii și la adulți deopotrivă e că în momentul în care reușesc să salveze ei la rândul lor ceva, altfel își așază în suflet toate părțile ciuntite. Apropo și de momentul în care băiatul adoptă un nou câțel, ideea de salvare am văzut că e cea mai vindecătoare, indiferent de ce înseamnă „a salva” pentru fiecare. Dar nu trebuie să uităm că e important să avem grijă și de noi.

Să nu uităm!

R.G. Elemente din fazele anterioare reapar, chiar și dacă acceptăm o pierdere. Dar sunt numai elemente, nu e ca și cum regresăm în etapele anterioare.

Uneori, simpla reinterpretare a evenimentului poate să ajute foarte mult. Sau normalizarea trăirilor emoționale pe care le putem avea, în general, în situații de genul acesta.

Experiența unei astfel de pierderi poate fi atât de intimă, încât nu o împărtășim. Dacă nu o împărtășim, nu prea avem posibilitatea de a afla că și alții trec prin asta, de a avea acces la vulnerabilitățile altora. Este normal să suferim, să fim triști sau furioși. Există, însă, posibilitatea de a vorbi, ori cu persoane din jur, ori cu specialiști. Împărtășirea experienței prin care trecem este un prim pas spre vindecare.

SUGESTII DE ÎNTREBĂRI ȘI ACTIVITĂȚI ÎN CLASĂ

- Ce v-a plăcut cel mai mult la scurtmetrajul *Dede is Dead*?
- Ce avantaje considerați că oferă animația în prezentarea unor emoții, senzații și evenimente din viața cuiva, spre deosebire de cinemaul clasic?
- Formați echipe de 2-4 și veniți cu o idee de scurtmetraj de animație. Despre ce experiență din viața voastră ați vrea să fie? Cu ce fel de personaje l-ați popula? Ce fel de univers ați contura?
- Aveți vreun animal de casă? Ce vă place cel mai mult la experiența de a avea unul?
- Vă plac filmele de animație? Povestiți clasei despre preferatele voastre, indiferent că e vorba de „desene animate” din copilărie sau de filme pe care le-ați vizionat recent.
- Ce credeți că ar putea face stăpânul lui Dede pentru a depăși tristețea?
- Ce faceți voi atunci când vă simțiți foarte triști? Din tot ce faceți, ce vă ajută cel mai mult? (lucrați în echipe și împărtășiți)

FILMOGRAFIE

Sen noci svatojánské / Visul unei nopți de vară, 1959, regia Jirí Trnka, Cehoslovacia, 76 min.

Despre film: <https://www.imdb.com/title/tt0053261/>

Ruka / Mâna, 1966, regia Jirí Trnka, Cehoslovacia, 18 min.

Despre film: https://www.imdb.com/title/tt0239921/?ref_=nm_filmg_t_8_wr

The Pied Piper, 1986, regia Jiří Barta, Cehoslovacia, 53 min.

Despre film: <https://www.imdb.com/title/tt0174834/>

Moznosti dialogu / Dimensiuni ale dialogului, regia Jan Švankmajer, 1983, Cehoslovacia, 12 min.

Despre film: <https://www.imdb.com/title/tt0084362/>

Reci, reci, reci / Cuvinte, cuvinte, cuvinte, regia Michaela Pavlátová, 1991, Cehoslovacia, 10 min.

Despre film: <https://www.imdb.com/title/tt0105224/>

Geri's Game, regia Jan Pinkava, 1997, SUA, 5 min.

Despre film: <https://www.imdb.com/title/tt0131409/>

Dcera / Fiica, regia Daria Kashcheeva, 2019, Republica Cehă, 15 min.

Despre film: <https://www.imdb.com/title/tt10923134>

PROGRAM CO-FINANȚAT DE:

PRIMĂRIA ȘI
CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA

CONSILIUL
JUDEȚEAN
CLUJ

INSPECTORATUL ȘCOLAR
JUDEȚEAN CLUJ

CENTRUL
CULTURAL
CLUJEAN

fondation
BOTNAR

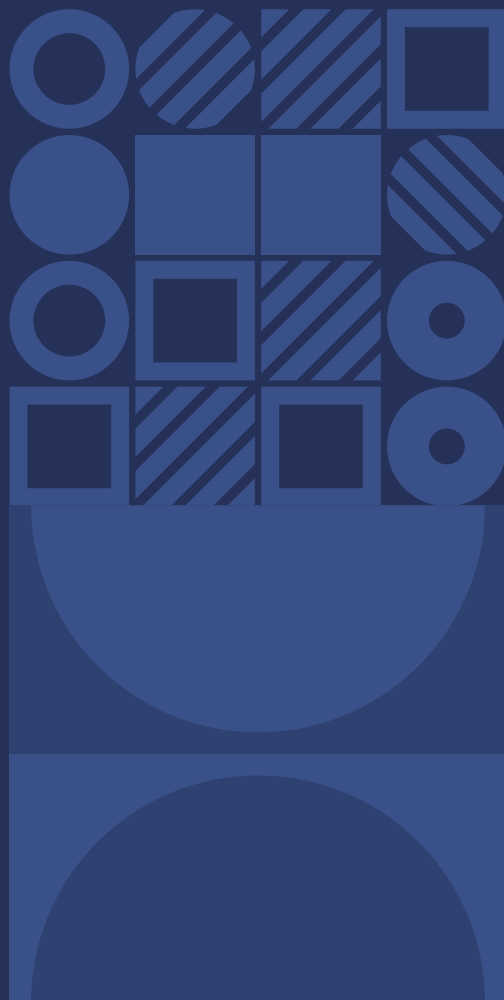

UBB

VISIT CLUJ
The Heart of Transylvania

●◐□ Ora de cinema

Program de educație cinematografică
și educație prin film

2024

oradecinema.tiff.ro

ISBN 978-973-0-37363-9